

PORTRÉTY SVĚTA

Portrét je pro fotografii klíčové téma, portréty dělá každý a všude. Tvorbě portrétů jsme se věnovali už několikrát (naposledy v č. 4/2008). Tentokrát se zaměříme na portrét vytvářený na cestách v daleké cizině. Fotografování portrétů v méně či více exotických zemích je totiž osobité téma, které vedle fotografických a cestovatelských zkušeností vyžaduje notnou dávku psychologie. Jak na to?

1 Portréty dětí

Děti téměř ve všech zemích se fotografují snadněji než svět dospělých, pro který tu a tam platí různá tabu. Děti se v zásadě fotografují rády a někde jejich zájem o fotku může fotografa až obtěžovat. Vhodnou taktikou, jak je vtáhnout do fotografické hry, je ukazování jejich portrétů na displeji.

2 Portréty žen

S exteriérovým fotografováním žen je v mnoha vzdálenějších zemích problém, který musí umět fotograf řešit. Žena-fotografka je v tomto případě ve výhodě. Svolení k fotografování, pokud je v regionu vůbec možné, je často nezbytnou podmínkou.

3 Portréty mužů

Lidé v cizině nemusí mít vždy k cestovatelům-fotografům vřelý vztah. Z psychologického hlediska je opět žena v určité výhodě. Muži v exotičtějších zemích se při portrétování mnohem více stylizují než ženy. Vytvoření skutečné momentky tak bývá i věcí náhody.

HUDEBNÍK S COLOU
Vysoký Atlas,
Maroko,
foto: Petra Roberts

Portréty dětí

Na portrétech dominuje tvář, ale portrétem v širším smyslu může být také zobrazení celé postavy. Portrét by měl vyjadřovat jedinečnost chvíle zpodobnění, proto se u něho cení bezprostřednost. Ta u portrétů dětí nebývá problémem.

2. PŘI VYTVÁŘENÍ PORTRÉTŮ BÝVÁ UŽITEČNÉ POŘIZOVAT VŽDY SLED ZÁBĚRŮ, neboť stačí malá změna gesta a snímek je úplně jiný. I portrét někdy naznačí příběh. Nepálská dívka s bráškou, vesnice Tatopani, oblast Annapurny, Himálaje, Nepál

1. NEJEDNODUŠŠÍM PŘÍPADEM PORTRÉTOVÁNÍ je situace, kdy portrétovaný ví, že je fotografován, a kdy vznikne určitá vzájemná interakce. Při ní může fotograf do určité míry i pomáhat „správnému světlu“ odraznou plochou. Žebrající dívka u cesty, Maroko

Hledání stanoviště

Při úsilí o dokumentární portrét se fotograf může dostat do nejrůznějších situací, které mnohdy určují jeho odstup od portrétovaných. U snímků dětí může fotograf při zobrazení tváře většinou dobře využívat portrétní ohnisko (105mm u fullframových digitálů). Stanoviště fotografa by mělo být takové, aby co nejvíce osobu začlenilo do kontextu prostředí – ať již v harmonii s ním, nebo v kontrastu. Princip kontrastu bývá obvykle emotivně účinnější. Fotograf by si měl všimnout i řešení barevnosti scény.

Autorkou všech snímků na dvoustraně je Petra Roberts.

Světelné podmínky

V exteriéru u portrétního dokumentu musí fotograf vycházet ze světelných podmínek, které jsou dané. Každé prostředí má svá světelná řešení, neexistuje univerzální recept. Pouze platí, že je nutné se vyvarovat všech chyb, jimiž vznikají deformace tváře, například nevhodným stínem. I při dokumentárním portrétu platí, že měkké světlo z velké plochy dává zdroj blízko portrétovaného. Čím dále zdroj je, tím je světlo tvrdší.

4. VĚTŠINA PORTRÉTŮ SE KOMPONUJE NA VÝŠKU, ale šířkový záběr někdy bývá účinnější. Dvě sestry u jezera Jahuacocha, horský masív Huayhuash, Peru (výška 4066m. n. m.)

3. DĚTSKÁ BUJAROST SAMA NĚKDY KOMPONUJE. Takto se samy seřadily a zapožovaly děti před kamerou na břehu Gangy ve městě Váránasí v Indii.

Největší úskalí

Z psychologického hlediska se může stát velkým úskalím nerespektování zvyků země, v níž se fotograf pohybuje. Z technického hlediska bývá často velkým problémem řada rušivých elementů v okolí fotografovaných. Pozor také na právní aspekty zachycení portrétů cizích lidí při zveřejnění snímků. Aby záběr, kdy portrétovaný ví, že je fotografován, neztratil kouzlo bezprostřednosti a emotivní působivosti, záleží na fotografově umu vyjednávání. Fotograf musí dokázat bezprostřednost v pozitivním smyslu vyprovokovat, což se u dětí daří.

Fotografická výzbroj

Do terénu je obecně výhodnější méně hmotný přístroj s velkým rozsahem zoomu. Nenápadnost a obnošenost digitálu může být někde výhodou. Občas se pro stylizovaný portrét hodí malá skládací odrazná ploška, která obecně změkčuje stíny. □

Portréty žen

Kontakt s portretovanými ženami v exotičtějším zemích se ne vždy získává snadno. Plachost, stud, ale i náboženská příkázání větší kontakt s cizincem mnohdy neumožňují.

Hledání stanoviště

Stejně jako v krajině vycházíme při fotografování dokumentárního portrétu v exteriéru z postavení slunce, snažíme se eliminovat rušivé prvky v pozadí, hledáme nejvhodnější úhel pohledu. V kompozici uplatňujeme zejména barvové a světelné charakteristiky, výstižná gesta zachytíme na sérii snímků. Nebojme se užít i velký detail. Dramatické doprovodné prvky v okolí mohou být obohacením snímku, ale nesmí přehlušit vlastní portrét.

5. OSTRÉ SLUNCE někdy komplikuje techniku záběru. I z tohoto důvodu je vhodné fotografovat na formát RAW a nejvýstižnější gesto vyhledat ze série snímků. Žebrající stařena s vnučkou na zádech v oblasti kaňonů Dadés a Todra v Maroku

6. BAREVNÉ ŘEŠENÍ CELÉ SCÉNY JE VELMI DŮLEŽITÉ! „Portrét země“ nebo města nemusí vždy vyjadřovat detail tváře obyvatele. Žena ve městě Trujillo ležící na pobřeží Tichého oceánu v Peru

Autorkou všech snímků na dvoustraně je Petra Roberts.

7. ZOBRAZENÍ CELÉ POSTAVY JE TAKÉ PORTRÉTEM. Stařena vyhlíží blízkí se bouři, oblast Annapurny, Himálaje, Nepál.

Světelné podmínky

Pro fotografování portrétu v exteriéru má zásadní význam postavení slunce. Nejzajímavější sluneční světlo bývá boční, s ostrým sluncem přímo nad hlavou může být problém (foto 5). Poutavé portréty tak mohou vznikat zejména ráno nebo vpoledne. Je vhodné v terénu chytře používat při portrétování od-

razů světla k projasnění zastíněných partií, k čemuž stačí i bílý papír.

Největší úskalí

Při turistickém fotografování není mnohdy čas čekat na teoreticky nejlepší světelné podmínky, proto se různě improvizuje. V otázce souhlasu s portrétováním bývá vhodné jej například řešit globálně pro

celou osadu. Je otázka, zda skryté fotografování portrétů „dlouhým sklem“ je vůbec etické, portrétní snímek by měl tedy vznikat po vzájemné domluvě. V terénu na cestách musíme řešit otázky údržby přístroje, přičemž velkým nepřítelem fotografa je prach. Zaprášený nebo omakaný objektiv způsobuje zvýšený rozptyl světla a má vliv na zhoršení ostrosti a kresby snímku.

Fotografická výzbroj

Pro běžné cestovatelsko-poznávací fotografování není nutná speciální fotografická výzbroj ani speciální úprava aparátu. Rozhodně se vyplatí mít fotonáhradní objektiv uložený a mít vyřešeny otázky záložní energie pro digitál a archivaci svých záběrů. Součástí výbavy na cestách kromě prostředků na čištění optiky je také papírový nebo elektronický zápisník pro zaznamenávání „cestovního deníku“. Také záznam lokace pomocí GPS se pro pozdější archivaci hodí. □

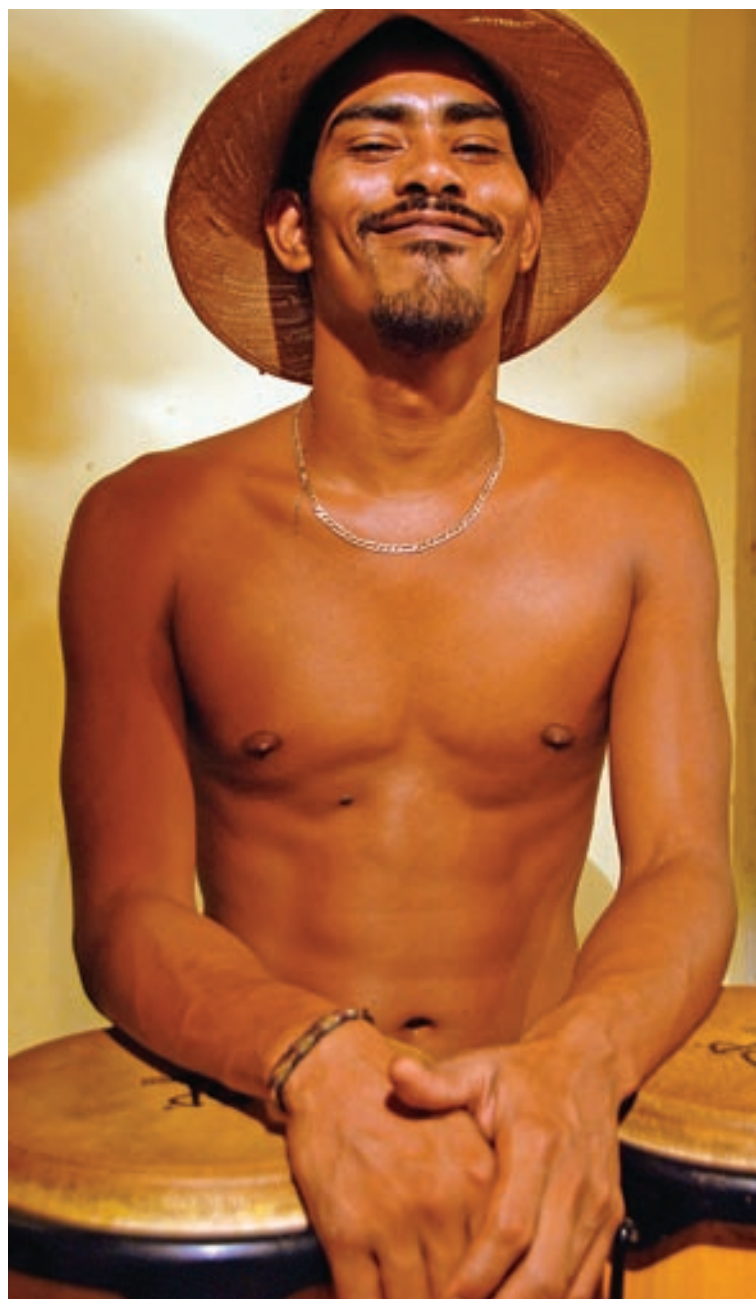
8. ROZHOVOR BÝVÁ DOBRÝM PROSTŘEDKEM PRO NAVÁZÁNÍ KONTAKTU. Žebrající žena u cesty spojující hlavní město Nepálu Káthmándú s hlavním městem Tibetu Lhasou za průsmekem La Lung-la (5124 m. n. m.), Tibet

Muži na cestách

Mnozí fotografové na cestách v daleké cizině se ostýchají fotografovat lidi a je jim bližší samotný přírodní prostor. Snímky s lidmi mají rozhodně více úskalí než fotografování krajiny na cestách, ale takové záběry rozhodně stojí za to!

10. PŘI SNÍŽENÉ HLADINĚ OSVĚTLENÍ je vhodné využívat stabilizace obrazu – ať již v objektivu nebo v těle digitálu. Usměvavý muž byl fotografován na koni, i proto je snímek mírně neostrý. Byl majitelem jednoho z největších stád krav oblasti jezera Titicaca (horský masív Huayhuash, Peru).

9. JINÁ BARVA SVĚTLA může portrét zajímavě ozvláštnit. Hudebník v rybářské vesnici Taganga v Kolumbii

Hledání stanoviště

Volba stanoviště se u reportáží s lidmi mnohdy řídí více intuicí než racionální volbou ve vztahu k fototechnice. Stanoviště musíme každopádně zvolit s ohledem na světlo a bez rušivých prvků, což mohou být dráty elektrického vedení i nevhodně umístěné další postavy. Nejpříznivější bývá takové, které umožní bezprostřední kontakt fotografa s jeho objektem. Ten vzniká již tím, že se člověk osloví. Pokud chce fotograf dobře zachycovat lidi, musí s nimi umět navázat kontakt, mít schopnost vcítit se a porozumět, mít také postřeh i trochu zdravé drzosti.

Světelné podmínky

Světelné podmínky se volí s ohledem na situaci. Pokud možno nefotografujeme na prudkém slunci v poledne ani po světle (tedy se světlem za zády). Světlo rozptýlené mraky je mnohem výhodnější. Ved-

Autorkou všech snímků na dvoustraně je Petra Roberts.

le nejčastěji využívaného poměrového měření můžeme v některých případech měřit světlo bodově, což lze využít zejména v případech, kdy je jas pozadí mnohem větší než je jas objektu. Nespoléhejme nikdy na jeden záběr.

Největší úskalí

Problém může vzniknout zejména tehdy, když objekt nebude chtít být fotografován. V takovém případě

vždy respektujeme právo osoby na soukromí a nebudeme jeho „podobu krást“. Mohlo by se stát, že dotyčná osoba nebo někdo z jeho okolí atakuje fotografa. Fotograf musí počítat s tím, že za svolení být fotografován se v některých končinách platí. Někde to funguje „globálně“ jako součást příchodu do vesnice, což je z hlediska fotografa poměrně praktické, někde individuálně s každým člověkem.

11. PROKRESLENÍ OČÍ pod kloboukem pomáhá v tomto případě odraz od světlé cesty (jindy pomůže odrazná deska). Žebrák u cesty spojující hlavní město Nepálu Káthmándú s hlavním městem Tibetu Lhasou ve výšce kolem 4500 m. n. m.; v Tibetu nebývá s fotografováním lidí žádný větší problém.

12. POUŽÍVÁNÍ BLESKŮ u dokumentárních portrétů nebývá vhodné, neboť ruší světelnou atmosféru. Využití stávajícího osvětlení je emotivně mnohem účinnější. Tento muž je účastníkem večerní slavnosti na běhu Gangy v indickém městě Váránasí.

Mluvíme samozřejmě o běžném, víceméně turistickém fotografování; profesionální fotograf při svých reportážích používá podobná řešení, ale zároveň ví, že dobrá fotoreportáž nevznikne při jednodenním pobytu v místě... Skutečně dobrá fotografie lidí obvykle vzniká při vícedenním kontaktu a soužití.

Fotografická výzbroj

Dobré záběry pořídí digitální zrcadlovka s výměnnými objektivy, ale i kvalitní, méně hmotný a méně nápadný kompaktní s větším rozsahem zoomu. Výměně objektivů u digitální zrcadlovky se musí věnovat úzkostlivá pozornost a nesmí se tak činit v prašném prostředí. □

Fototechnika při cestování za portréty lidí

Petra Roberts (*1973) uskutečnila během posledních deseti let řadu zahraničních cest. I když se nezaměřuje pouze na fotografování lidí, portréty tvoří podstatnou část její fotografické kolekce. Proto jsme ji oslovili jako autoritu. Její fotografie naleznete na www.petraroberts.com.

13. **PETRA ROBERTS** v Montevideu, hlavním městě Uruguaye

Čím fotografujete v cizině?

Na svých cestách jsem začínala fotografovat s analogovou zrcadlovkou Olympus. Jak se mé pobyty prodlužovaly, rostla nákladnost vyvolání a já přešla na digitální zrcadlovku Canon EOS 300D. S ní jsem pořídila řadu fotografií, které jsou nyní součástí mé výstavy Barvy a tváře světa. Nebyla jsem však plně spokojená s dynamickým rozsahem snímků a zdržovala mě nutnost neustále vyměňovat objektivy... Z toho důvodu jsem se při přípravě na svou roční cestu po

Latinské Americe rozhodla přejít na Nikon D200, který se v roce 2006 začal prodávat s objektivem Nikkor 18–200 mm. To umožnilo komfortní fotografování a pokrytí 90 % snímků, které jsem v průběhu svého cestování pořídila. Na krajinky využívám Sigmu 10–20 mm. Pokukuji ale již delší dobu po Nikonu D3, jenž je fullframový, a po externím blesku.

Jaké používáte fotopříslušenství?

Především na delších výpravách do hor musíte být s výbavou úsporní. Bez stavivu, polarizačních a UV filtrů se ale neobejdou. Nutná je také dostatečná zásoba baterií a paměťových karet. Znalost toho, jak dlouho vám baterie vydrží a kolik fotografií v průměru za den nafotíte, je pak alfou a omegou fotografického úspěchu výpravy. Součástí i té nejušpornější výbavy je pro mě vždy také výbava pro čištění objektivů a fotoaparátu, který čistím pravidelně a důsledně především v nepříznivých podmínkách.

Jak zálohujete data na cestách?

Nedostatečná paměťová kapacita bývala pro mě dříve neustálým problémem. Paměťové karty byly malé a možnosti zálohy dat omezené. V současné době to už neplatí. Paměťové karty a externí harddisk o kapacitě třeba 320 GB jsou nyní cenově již velmi dostupné. V současné době proto fotografie na cestách zálohuji tak, že data přesunu z paměťové karty na notebook, kde snímky můžu zároveň promazávat a editovat, a zálohuji je na jednom či dvou externích harddiscích najednou. Ty se pak

snažím uschovat odděleně od notebooku. Vzhledem k možnosti odcizení či ztráty vybavení je ideální ukládat data také na serveru, který je přístupný přes internet. To je ale možné pouze pro úzký výběr několika snímků, neboť načítání při plném rozlišení trvá vzhledem k pomalému internetovému připojení v mnoha zemích třetího světa extrémně dlouho. Zálohování na CD či DVD nevěřím kvůli špatné zkušenosti z minulosti.

Jak oslovujete své portrétované? Máte nějakou speciální metodu pro dokumentární portrét?

Fotografování lidí v cizích zemích je skoro vždy problematické. Fotografujících turistů přibývá, a ne vždy se k místnímu či domorodému obyvatelstvu chovají eticky či s úctou. To vyvolává u místních lidí nevoli a často otevřeně negativní postoj, pokud je chcete bez dovolení fotografovat. Důležité je navázat kontakt, ukázat respekt a úctu, začít se bavit, uvolnit je, aby se cítili dobře. S dětmi je to mnohem snazší a většinou stačí, když jim v průběhu focení ukážete na displeji fotky, které jste s nimi pořídili. To je rozesměje. Dospělí často očekávají drobné peníze.

Preferujete dotvoření výsledné podoby snímku v počítači, nebo je pro vás podstatné zachycení v terénu?

Zcela jednoznačně mi jde o co nejvyšší kvalitu autentického zachycení v terénu a maximálně dokonalý snímek bez větších zásahů. Na druhou stranu digitální úprava snímků dovoluje posunout snímky blíže realitě či vyzdvihnout kompozici či

14. **INSTALACE** části autorčiny výstavy Barvy a tváře světa v paláci Flóra, kde výstava byla do 26. dubna 2009.

Mezi vzdálenými zeměmi, které Petra Roberts navštívila, byla mimo jiné Kamčatka, Mongolsko, Indie, Nepál, Tibet, Čína, Indonésie, Maroko či Jihoafrická republika. Její poslední větší cestou bylo roční putování Jižní Amerikou, kterou již předtím opakovaně navštívila. Petra Roberts vystudovala Vysokou školu ekonomickou v Praze, studovala v Norsku a získala certifikát finančního analytika CFA od amerického CFA Institute. V roce 2009 probíhá v Praze její putovní výstava Barvy a tváře světa.

hlavní prvek fotografie. V každém případě veškeré fotografie, které vyberu pro další použití, digitálně upravuji ve Photoshopu (nejčastěji v rozsahu zvýšení kontrastu či saturace). Nejsem zastáncem digitální manipulace snímků, ta se hodí pro určitý typ fotografie, nikoli pro cestovatelsko-dokumentární snímky, jež by měly být co možná nejautentičtější.

Ve které zemi se vám nejlépe fotografovalo a kde nejhůře?

Jak jsem se již zmínila, domorodí lidé se celkově neradi fotí. Třeba v Bolívii měly místní ženy k fotografování značný odpor, a pokud vás viděly již na dálku s fotoaparátem, zakrývaly si obličej. Také

si vzpomínám na indiánské kmeny v kolumbijském pralese, které věřily, že jim fotografováním kradete duši. Paradoxně se ale nechali místní turistickou organizací přesvědčit a za úplatu se fotografovat nechali. Na snímcích ale vidíte jejich nechuť a fotografovat se muselo na větší vzdálenost. Kvalitní portréty tak ale nepořídíte. Velmi dobře se mi na druhou stranu fotografovalo v Tibetu.

Na co si musí dát fotograf lidí v daleké cizině největší pozor?

Je to určitě bezpečnost. I když jsou lidé třetího světa přívětiví a často srdečnější, než jsme z domova zvyklí, je tam velká chudoba. Odsuzovat někoho, kdo ukradne peněženku či fotoaparát, je pak těžké. Krádeže jsou tu velmi časté, a to i z hotelového pokoje. Mnohem důležitější je ale bezpečnost vaše – fotografování vás někdy přivede na nepříliš bezpečná místa, neboť se pravděpodobně budete chtít pohybovat v méně frekventovaných oblastech ve snaze vyhnout se stereotypním snímkům turistických lokalit. Je dobré se zeptat místních lidí na bezpečnost daného místa, nechat se přivést a odvézt taxíkem, nenosit fotoaparát na krku a podobně. Dalšími všudypřítomnými nebezpečími v zemích třetího světa jsou přírodní podmínky,

ve kterých se s výbavou budete pohybovat. Největšími nepřáteli jsou slaná mořská voda, vysoká vlhkost vzduchu v deštivých pralesích či v období deštů, drobný písek a prach především tam, kde je vysoká větrnost, a extrémně nízké teploty (především životnost baterií se výrazně snižuje a je pak nutné je nosit stále na těle). Pokud je fotografování vaší vášní, zaslouží si také váš fotoaparát adekvátní péči – chraňte ho před nepřízní podmínek a dopřejte mu pravidelné čištění.

Jakou radu byste dala pro fotografování lidí ve třetím světě?

Jediné, co bych asi řekla, je: „Užijte si to!“ I proto jste na daleké místo s nemalým úsilím jeli. Fotografie by měla být zachycením toho, co jste tam viděli a prožili. Pokud by fotografování bylo samoučelné honění se za dokonalým snímkem, snadno pak snímky ztratí svůj náboj, autentičnost, svého ducha... I rozmanitý snímek může být originálním zachycením jedinečné atmosféry daného okamžiku. □

Pavel Scheufler
www.scheufler.cz
Autorkou fotografií je
Petra Roberts,
www.petraroberts.com

SOUTĚŽ

NEJPOVEDENĚJŠÍ PORTRÉT Z EXOTICKÝCH CEST

Fotografii pošlete ve formátu JPG (max. 5 MB) na e-mailovou adresu jaknato@atemi.cz.

- 1. cena** tiskárna Hiti
- 2. cena** Brašna Casual line
- 3. cena** Football backpack Dorr

Uzávěrka soutěže: 5. 6. 2009.

Vyhlášení výsledků: FV 7/2009 **Výsledky minulé soutěže** na str. 108.

Současně se svým soutěžním příspěvkem a potvrzeným autorstvím zašlete své plné jméno, poštovní adresu a téma soutěže. Vítězné snímky budou zveřejněny v časopise FotoVideo a na www.ifotovideo.cz. Pořadatel soutěže a časopis FotoVideo si vyhrazují právo publikovat soutěžní snímky v souvislosti s prezentací této soutěže.

ExcelFOTO